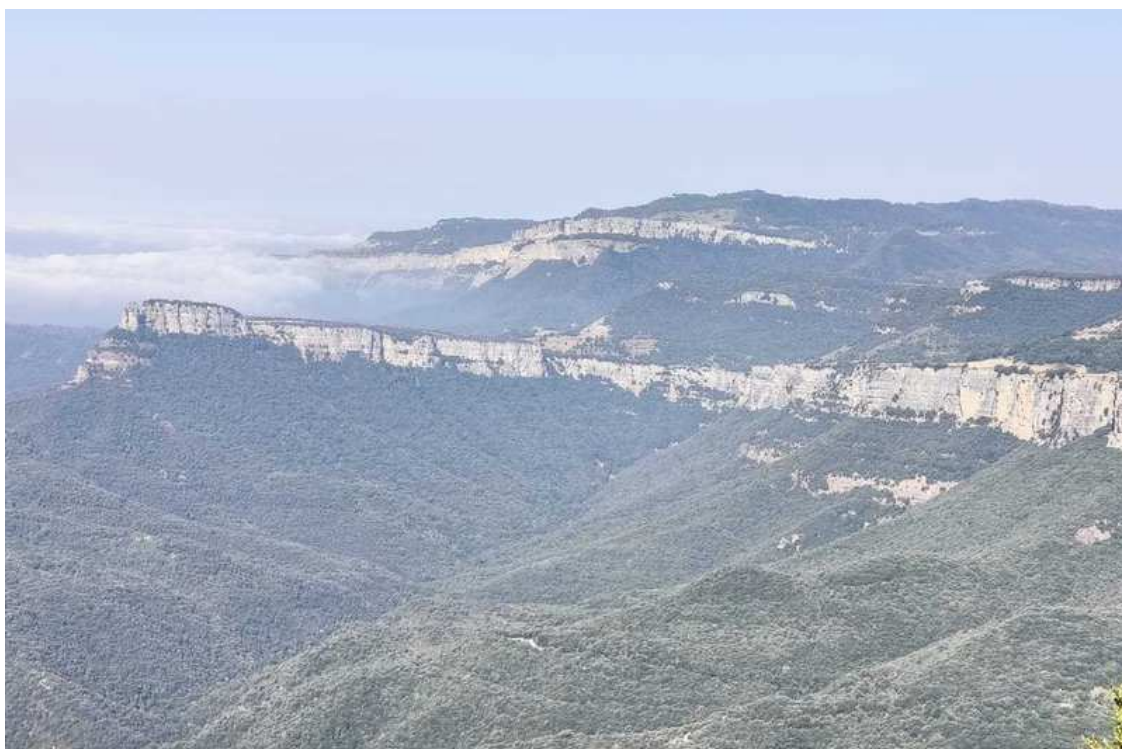


El Punt Avui, 30/07/26

Terratrèmols de fa sis-cents anys i que es repetiran

Una sèrie sísmica va afectar les comarques gironines entre el 1427 i el 1428, la més destructiva i devastadora de la història

Una pel·lícula documental és el primer material per a una commemoració que aplegarà diversos organismes



Els cingles de Tavertet són un exemple palpable del sistema de falles, que van originar els terratrèmols J.C.

Es quantifiquen més de 1.000 morts amb el terratrèmol de la Candelera

JORDI CASAS FIGUERAS - OLOT

El març de l'any vinent, farà justament 600 anys que bona part del sòl gironí va tremolar amb una sèrie sísmica que va durar quasi un any i va causar una gran destrucció en municipis com Amer, Olot i Camprodon, per citar els més damnificats, amb terratrèmols d'una magnitud que va arribar a ser de 6.5 en el darrer de la sèrie. Una imatge val més que mil paraules en aquests casos –tal com

s'ha pogut comprovar en el recent terratrèmol de Veneçuela—, però, al segle XV, la documentació gràfica no era ni de bon tros l'actual. Només hi ha alguns testimonis gràfics indirectes com el retaule de Sant Narcís, on el seu autor va pintar al fons de la seva obra la muralla de Girona amb les esquerdes provocades pel terratrèmol de 1428, o les claus de volta de les esglésies de Sant Martí del Clot de la Vall de Bianya o la rosassa de Santa Maria del Mar de Barcelona, on hi ha referències a les reconstruccions que s'hi van fer per reparar les destrosses d'aquest mateix sisme.

Ara, 600 anys després, s'està gestant un llargmetratge documental i diverses peces audiovisuals més curtes per commemorar l'efemèride. I és que, amb el simple recordatori dels fets del 1427 i 1428, aquesta commemoració seria molt superficial i es quedaria en una simple anècdota. En canvi, qui la promou pretén fer pedagogia entre la ciutadania i les administracions per fer prendre consciència que les crisis sísmiques es repeteixen i per sacsejar qui pertoca, perquè actualitzi els plans d'emergència per risc sísmic i les normes constructives i començar a reforçar els edificis essencials.

Xavier Goula, un dels promotors, que fins al 2017 va ser el responsable de sismologia de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, explica que els terratrèmols del 1427 i 1428 no són fets aïllats, sinó que es tracta d'una sèrie sísmica que va durar gairebé un any, que comença el mes de març amb uns sismes molt localitzats a la zona d'Amer. Des d'aquell moment, se'n van produint diversos d'enllaçats a tota la vall del Brugent. I, el 15 de maig d'aquell mateix any, se'n registra un altre de molt important, a la Vall d'en Bas i Olot.

El primer terratrèmol, el d'Amer, enfonsa una part de l'església de Santa Maria i el monestir adjacent i, a partir d'aquell mes de març, tota la regió està molt afectada a tots els nivells. Durant quasi un any, hi ha la sensació que la terra no va parar de moure's. "La gent viu en tendes, també a Olot, perquè estem parlant d'una sèrie; es van produint terratrèmols i van causant danys. Per tant, és un fenomen molt paorós", sentència Goula. I hi afegeix: "A l'època, totes les explicacions eren purament religioses i divines i incidien que els habitants d'aquestes terres no s'havien portat prou bé, que eren pecadors, etc. Precisament, hi ha un personatge real molt important, fra Mateo, enviat per la reina Maria de Castella, que serà un dels protagonistes de la pel·lícula", hi afegeix el cineasta Anastasi Rinos, que és el responsable del llargmetratge que s'està preparant juntament amb Goula, tot referint-se a la rellevància del context social i cultural en el qual es va produir.

Danys

Respecte als danys, no s'han de minimitzar, però, tampoc no s'han d'exagerar. S'han de posar en el seu context i això és el que pretenen els dos promotors d'aquesta pel·lícula i del material audiovisual associat. El terratrèmol del 1427 a Olot, sí que provoca destrucció, però es podria haver magnificat a les cròniques de l'època. Rinos detalla que, d'alguna manera, s'aprofita la situació de la ciutat per canviar de jurisdicció. És a dir, fins aquell moment, els seus tributs es pagaven al Bisbat de Girona i, amb el canvi d'ubicació més al nord que sofrirà la ciutat, s'aprofita per passar a la jurisdicció reial. "És cert, però, que hi ha danys, cauen quatre o cinc palaus del Bisbat, cauen esglésies, però no hi ha una des-

trucció generalitzada”, remarca. De fet, els danys més importants no es produeixen fins al 2 de febrer del 1428. És l'anomenat sisme de la Candelera, que és el del final de la sèrie. És a dir, al cap gairebé d'un any d'haver començat a la zona del Brugent, es produeix el terratrèmol més devastador. Xavier Goula explica que es produeix en una zona més al nord del territori gironí. Segons ell, l'epicentre se situa entre Camprodon, Queralbs, Puigcerdà i a la Catalunya del Nord, especialment al Conflent.

Molts morts

Quant al terratrèmol de la Candelera, es quantifiquen més de 1.000 morts i, en aquella època, cal entendre, i els historiadors així ho diuen, que és una xifra molt important. Perquè es tractava de localitats molt menys poblades que en l'actualitat. Camprodon tenia 800 habitants i en moren 200, una quarta part de la població. “Si aquest percentatge l'apliquem a la població actual, evidentment seria una xifra enorme”, remarca Anastasi Rinos.

Camprodon, doncs, queda absolutament destruïda, després del terratrèmol hi ha molts incendis, perquè, lògicament, a l'època, moltes cases són de fusta i els focs i els brasers fan que es produeixi un incendi molt important. “Queda molt destruïda, fins al punt que la gent no hi vol tornar, cosa que és estranya, perquè, tothom està molt arrelat a la casa i a la terra. I el cas de Camprodon sí que és claríssim que és una destrucció gairebé total”, sentència.

A Puigcerdà, la gent està reunida a l'església dels franciscans per a la missa de la Candelera. “La Candelera ha fet que la gent es reuneixi, són les 8 del matí i, en aquell moment, els cau tot el sostre de l'església a sobre i mata 300 persones”, explica el cineasta.

Afectacions al territori

Per entendre per què van quedar afectades les comarques de la Selva, la Garrotxa, el Ripollès, la Cerdanya, el Conflent i el Rosselló, cal tenir en compte que els primers terratrèmols es produeixen a la vall del Brugent i són molt localitzats, produeixen danys molt localitzats. Fins que no hi ha el gran terratrèmol, el de la Candelera, és quan realment l'abast és molt més gran. “Es pot considerar que la Cerdanya, el Ripollès, la Garrotxa i la Selva són les quatre comarques més tocadetes, però també va afectar el Conflent i el Rosselló, fins a Perpinyà i inclús fins a Narbona, amb danys importants”, detalla Xavier Goula.

Cap al sud, hi ha incidències puntuals en edificis mal construïts i arriba fins i tot a Barcelona, on cau la rosassa de Santa Maria del Mar, perquè no estava plenament fixada, que mata una trentena de persones. “En aquest cas el fet es va produir per una debilitat constructiva”, afegeix Goula.

També van patir els efectes del terratrèmol el poble de Queralbs, que va quedar arrasat, Sant Joan de les Abadesses, el campanar de Ripoll, que es va escapar, a Olot també aquest terratrèmol va causar molta destrucció així com als pobles de la rodalia com la Vall de Bianya, la Vall d'en Bas, Castellfollit de la Roca...

Plans d'emergències

Aprofundir en el coneixement de la geologia de la zona i en els detalls dels terratrèmols del segle XV a les comarques gironines, és rellevant per conèixer la periodicitat dels episodis i, per tant, per fer plans de prevenció acurats i per fer una bona pedagogia entre la població.

En el cas gironí, Xavier Goula explica que hi ha unes falles importants que recorren tota la vall del Brugent –la falla d’Amer, amb les associades de Sant Climent d’Amer i Santa Coloma de Farners i la secundària de l’Esquerda de l’Infern, situada també prop de la vila amerenca–, que van fins a la Vall d’en Bas i cap al nord, on hi ha l’anomenat anticlinal Ribes-Camprodon –el plec geològic format pel xoc de la placa ibèrica amb l’euroasiàtica–. “No es coneixen terratrèmols anteriors, ni amb investigacions geològiques hem pogut trobar quan havia estat l’anterior gran terratrèmol, cosa que ens donaria una idea del possible temps de repetició d’aquests fenòmens. La zona continua tenint molta activitat sísmica, però, de baixa magnitud”, afirma Goula.

Xarxa sísmica

Aquesta activitat es va enregistrant amb la xarxa sísmica de Catalunya. Segons ell, els terratrèmols, molt curiosament, tenen lloc en els dos extrems, és a dir, a la part de la Selva, la zona de Caldes, Llagostera, a l’extrem sud de tota aquesta falla d’Amer i, a la part nord, en l’encavalcament de Ribes a Camprodon. En aquesta zona, hi ha hagut diversos moviments sísmics durant els últims anys, el 2004 a Queralbs, que va causar danys al campanar de l’església del poble; el 2010, n’hi va haver un a Sant Joan de les Abadesses, el 2011, un a Serra Cavallera i el 2021, un a Setcases, entre molts altres. Tots aquests terratrèmols, d’una magnitud inferior a 5 graus Richter, són els que van provocar algun danys o van ser percebuts per la població. “És van produït en els extrems, la qual cosa vol dir que s’està preparant el proper, que, evidentment, no sabem quan serà, però que hi serà, perquè el fenomen sísmic és recurrent”, conclou Goula.